

VĚDECKOTECHNICKÝ ROZVOJ VE VOJENSTVÍ A JEHO VLIV NA MANÉVR V OPERACI

(Pokračování z VM č. 7/1988)

Vědeckotechnický rozvoj rozhodným způsobem ovlivňuje vývoj vojenství. Zásadní změny, k nimž dochází ve zbraňových systémech a bojové technice, vedou i ke změně charakteru ozbrojeného zápasu i způsobů ničení nepřítelů.

V článku se zaměřím na nové a charakteristické jevy, jež přinesla 80. léta svými přeměnami, nebývalým rozmachem vědy a jejím uplatněním jako rozhodující bojové síly v podmínkách armády. Dynamický systém vědy se stává neúčinnějším prostředkem rozvoje všech oblastí vojenství. Stále více diferencuje a prohlubuje svou specializaci. Současně vzájemně proniká do vojenského umění, vojenské vědy, jejíž hlavní součástí je operační umění, a tím výrazně ovlivňuje způsoby vedení operace (boje), uplatnění manévru jadernými údery, palbou konvenčních zbraní a vojsky.

Jaderné zbraně, nejnovější typy raketové techniky, průzkumné palebné systémy, vysoce přesné zbraně, moderní výzbroj letectva a pozemních vojsk jsou základní příčinou podstatných změn, ke kterým nyní ve vojenském umění dochází. Vědeckotechnický pokrok předkládá nové nároky na schopnost přihlížet k těmto změnám a promítat je do požadavků náročné přípravy velitelů, štábů i vojsk.

Problém nabývá v současné době na významu proto, že se změnil sám charakter soudobé operace. Změnila se doba jejího trvání, časové lhůty, doba potřebná k plnění bojových úkolů a způsoby jejich pl-

nění, a to jak v obranné, tak i protiútočné i útočné operaci. Doznává změn obsah stále bojové pohotovosti vojsk, charakter a význam jejich bojové připravenosti. Veškerá činnost vojsk, jejich výcvik a příprava k bojové činnosti vyžadují vědecký přístup. Je to dáno i tím, že v současné době jsou spolu se zdokonalováním raketových zbraní modernizovány konvenční zbraně i tradiční bojová technika. Je zcela zřejmé, že změny ještě nejsou u konce a budou pokračovat stejným nebo i vyšším tempem. Současně jsou vyvíjeny nové, pro způsoby zasazení vojsk dosud nepoznané zbraně, jejichž účinky a vliv na vedení operace můžeme zatím těžko posoudit. Jde např. o zbraňové systémy umístěné v kosmu.

Zvětšil se dosah, účinnost a přesnost dělostřelectva, protivzdušné obrany a dalších technických prostředků. Na nové, vyšší úrovni jsou možnosti taktického letectva, které s využitím raket je schopno na velkou vzdálenost ničit prostředky jaderného napadení nepřítelů, jeho PVO i další malorozměrné a zejména pohyblivé pozemní i vzdušné cíle. Vzniklo vojskové letectvo, které vrtulníkovými útvary a jednotkami plní úkoly ve prospěch vševojskových svazků a útvarů. Jsou vytvářeny úderné výsadkové útvary a jednotky. Vyššího

stupně všestranné vyspělosti dosáhla pozemní, zejména tanková a motostřelecká vojska. V praxi se již v některých oblastech osvědčuje **automatizované řízení** složitě vojenské techniky a velení vojskům. Velmi intenzivně probíhá výzkum v kybernetice, mikroprocesorové technice, robotice, optoelektronice a dalších nejnovějších technických aplikací, které jsou žádoucí k udržení trendu soudobosti armády.

Tyto kvalitativní procesy, jež probíhají pod vlivem vědeckotechnického pokroku, jsou promítány zejména v přípravě vojsk k vedení operace a boje. Intenzivní růst palebné síly i manévrovosti vojsk umožní rychle a nenadále **měnit poměr sil** v obranné operaci, soustřeďovat úsilí, zasazovat rozhodné protíúder, získat iniciativu a trvale si ji udržet. Myslím, že uvedené vlastnosti budou mít **podstatný vliv na teorii a praxi vojenského umění**.

Hlavním, co určuje stěžejní a principiální přeměny v soudobém vojenství, jsou podstatné změny dvou základních činitelů operace — **palby a manévru vojsk**, jež se realizují na kvalitativně vyšším základě. Novou kvalitou, zejména použitím jaderných zbraní a dalších prostředků hromadného ničení, vysoce přesných a účinných zbraní, průzkumných palebných systémů, možností manévru, palby, a tím i úderu v operaci, rostou tyto činitele v taktickém, zvláště však v operačním i strategickém měřítku.

Palba a manévr svazky i útvary v soudobé operaci pod vlivem zavádění nových vysoce účinných palebných kompletů přerůstají v **nejdůležitější princip vojenského umění. Princip manévru** vojsky s palebným a jaderným ničením úzce **souvisí** s principy, které jsou nezbytné k zabezpečení úspěšného vedení operace, jako je např. včasné mobilizační a operační rozvinutí vojsk, soustředění úsilí, překvapení, princip bojové aktivity a iniciativy, uchování bojeschopnosti vlastních vojsk apod.

Z hlediska dialektického materialismu jsou i v podmínkách rozvoje vědeckotechnického pokroku tyto principy vojenského umění základními řídícími idejemi. V pravém smyslu toho slova — **nejdůležitějšími** návody o způsobech přípravy a vedení bojové činnosti vojsk k dosažení nejefektivnějšího ničení nepřítele. Princip manévru jadernými údery, palbou konvenčních zbraní a vojsky má v konkrétních případech **rozhodující vliv**, protože realizuje a uvádí požadavky těchto principů do života.

Vojenské umění bylo za posledních několik let vlivem působení vědeckotechnického pokroku rozšířeno o nové poznatky a jevy. **Jaderné a palebné ničení** nabylo

operačního významu. Vysoce dynamické operace si vynutily používání operačních manévrovacích skupin; nedílnou součástí operací se stalo hromadné využití vojského letectva, které je účinným prostředkem boje s tanky a jinými obrněnými cíli. Jeho zasazení výrazně zvyšuje údernou sílu pozemního vojska, manévrovací a palebné schopnosti; v operačních štábech se již vžil plánování protivzdušné a vzdušné operace, úderů na objekty (cíle) prvního pořadí, stále aktuálnější je využívání vzdušných výsadek v operaci, výsadekových úderných útvarů a jednotek.

Vedení operace a boje v dnešní době ve vztahu k manévru palbou a vojsky vyžaduje prosdit do praxe důležité **závěry**, které jsou rozhodující v dosažení úspěchu v operaci. Jde např. o:

- schopnost rychle a co nejúčinněji plnit bojový úkol,
- působení a vedení bojové činnosti v jakýchkoli terénních a přírodních podmínkách, za nepříznivého počasí, ve dne i v noci,
- reagování na různé i nejpronikavější a zásadní změny v bojové situaci,
- pružnost ve využívání jaderného a palebného ničení,
- schopnost včas zjišťovat cíle, objekty pro současné údery na nepřítele v téměř reálném čase, zejména objekty (cíle) prvního pořadí,
- pružnost myšlení, ovladatelnost vojsk a přesnou organizaci velení,
- způsobilost jednat ve vhodnou chvíli a na potřebném místě rychleji než nepřítele, a tím i pro něho překvapivě,
- schopnost využití rychlého a překvapivého manévru, zejména ze vzduchu.

Tyto závěry odpovídají charakteru soudobého ozbrojeného zápasu, potvrzují skutečnost, že podmínky úspěchu v operaci závisí na rozvoji vědy a techniky a jejich aplikaci při vedení bojové činnosti. Zahrnují komplex změn v teoretické a praktické rovině vojenství, k nimž dochází v poměrně krátkém čase. Je zcela zřejmé, že budou dále pokračovat, se stále větším vlivem na vojenské umění.

Je pochopitelné, že výsledky vědeckotechnického rozvoje nacházejí největšího uplatnění v **rozhodujících principech vedení operace**. Princip rozhodného soustředění hlavního úsilí v obranné i útočné operaci na hlavním směru a v potřebné době je pro dosažení úspěchu nezbytný. I zde je však potřebné vidět změny, jež vznikají vlivem uplatnění vědeckotechnického rozvoje ve vojenství.

Rychlé soustředění vojsk na směr hlavního úderu i odrazení agrese nepřítele a

splnění cílů obranné operace, vytvoření úderného uskupení s vysokou hustotou sil a prostředků, zejména tanků a dělostřelectva na úzkém úseku fronty k plnění základních operačních úkolů, je dnes převážně spojeno s palebným ničením, a jak jsem již uvedl, jeho obsah, struktura, místo a cíle úzce souvisí s řešenou problematikou manévru. V soudobých podmínkách ozbrojeného zápasu pouhé nahromadění sil a prostředků ve vymezených prostorech, na rozhodujících směrech úspěch nezabezpečí. V podmínkách jaderné války může mít za následek zbytečné ztráty, omezení činnosti vojsk a vytvoření složité situace. **Proto z hlediska nového pojetí nejde o hromadění sil a prostředků, ale o soustředění úsilí, jehož hlavním nositelem je jaderné a palebné ničení.** Bojové parametry palebných kompletů umožňují působit do taktické i operační hloubky, bez nutnosti manévru k přeskupení. K tomu velká manévrovací schopnost pozemních vojsk, zvláště motostřeleckého a tankového vojska, umožňuje využít výsledků jaderného a palebného ničení. Problém soustředění úsilí je potřebné posuzovat z hlediska dialektické jednoty principů soustředění a rozptýlení vojsk. Uplatnění dialektické jednoty obou principů vzhledem ke změnám podmínek vedení soudobé operace bude záležet na jejich dovedném sklovení.

Také **rozptýlení vojsk** nabývá v podmínkách vědeckotechnického rozvoje na stále novém významu. Požadavky na rozptýlení sil a prostředků mohou být v závislosti na konkrétně vzniklé situaci různé. Tento princip vyžaduje mít na válčišti (bojišti) takové rozptýlení bojových organických celků, při němž je vyloučeno současné vyřazení z boje dvou souměřitelných součástí jedním jaderným úderem nebo také úderem přesných konvenčních zbraní.

V nových měnících se podmínkách operace, vlivem její moderní technické základny, je **jednota principů** (soustředění a rozptýlení) vyjádřena **hromaděním jaderných úderů** na hlavním směru (směrech) do určených vymezených prostorů. V podmínkách vedení operace bez použití jaderných zbraní jde o **hromadění paleb konvenčních prostředků** v součinnosti s uskutěčněním rychlého manévru vojsky k rozhodnému a mohutnému úderu.

Úder, to je v daném případě spojení palby a manévru tankovými a motostřeleckými vojsky s cílem dokončit bezprostřední zničení nepřítele. **Palba**, chápaná v současné době jako jaderné a palebné ničení, nabývá stále více na operačním významu a současně tím dává jiný charakter

manévru vojsky. Ten pak zpětně vytváří nutné podmínky pro manévru palbou (palebné a jaderné ničení). Soudobá operace si přímo vynutila k prosazení této tendence kvalitativně vyšší nástroj, který se v praxi plně osvědčuje. V operacích, zvláště pak vedených za použití pouze konvenčních zbraní, **úder a palebné ničení nepřítele nabyly na zvláštní důležitosti a zabezpečují jejich úspěch.** Rozmachem, složitostí, účastí sil a prostředků i úkoly, které plní, mají nyní výhradně **operační význam** a vzhledem ke složení účastníků sili a prostředků i obsahu opatření mají výlučně komplexní charakter.

Tyto poznatky přesvědčivě dokazují, že útočící vojska nejsou nyní jediným nositelem jaderného a palebného ničení, i když vzájemný vztah palby a manévru se stále nevylučuje. Palba ve prospěch pozemních vojsk není plně závislá na vlastní bojové sestavě. To proto, že na zničení nepřítele se podílí, kromě dělostřelectva a paleb dalších konvenčních zbraní pozemních vojsk, údery jaderných zbraní a letectva. Není vyloučena i účast kosmických a dalších prostředků ničení.

Z hlediska uplatnění palby je pro význam **manévru** vojsky potřebné posoudit další fakta:

- větší množství palebných prostředků vlivem změn v organizaci dělostřelectva na stupni motostřeleckého (tankového) pluku, divize a na stupni vševojskové armády i frontu,

- zvětšený dosah palebných prostředků a zvýšený účinek v cíli,

- přesnost zásahu.

Jde o východiska, na jejichž základě vzniká možnost uskutečnit manévru palbou ve větším rozsahu a s větší efektivností i kvalitou.

Jaderné zbraně a některé druhy konvenčních raketových prostředků mohou účinně ničit síly a prostředky nepřítele v operační a další konvenční zbraně v taktické hloubce. To umožňuje rozsáhlejší manévru palbou bez nutnosti soustřeďovat palebné prostředky a ničit objekty nepřítele okamžitě po jejich zjištění. Bude možné uskutečňovat základní druhy manévru v operačním rozsahu, kde vojska již rozhodnými údery prakticky pouze dokončují a ničí zbytky nepřítele. Svědčí to o nezastupitelné úloze a významu manévru, který je nedílnou součástí celé operace. Vyžaduje od motostřeleckého a tankového vojska vést rychlý a hluboký úder k využití ničivých účinků přesných a efektivních zbraní.

Řešení obou požadavků diktuje použití **vysoce pohyblivých prvků sestavy**, které

disponují velkou údernou silou a palebnými možnostmi a jsou schopné co nejrychleji proniknout do hloubky sestavy nepřítele, a tak zabezpečit požadavek rozvíjení úspěchu protiútočné, útočné operace. Takové úkoly nyní plní **operační manévrovací skupiny** (OMS). Jsou stálými prvky operační sestavy v obraně i útoku. Jako mobilní uskupení rychle přenášející bojovou činnost do operační hloubky.

Tyto skupiny a jejich možnosti manévru v soudobé operaci jsou důležitým výsledným produktem vlivu vědeckotechnického rozvoje ve vojenství. Je zcela zřejmé, že v důsledku toho budou prvotními objekty ničení vysoce přesných zbraní, průzkumných palebných systémů nepřítele.

Na manévr operační manévrovací skupinou při jejím zasazení i vedení bojové činnosti v hloubce bude značně působit zejména průzkumný palebný protitankový systém CSWS, který je určen k zjišťování a ničení obrněné techniky ve prospěch armádního sboru americké armády. Může sledovat až 6 skupinových cílů a na 2 z nich navádět řízené střely.

Vysoká účinnost a přesnost průzkumných palebných systémů vytváří pro OMS značné nebezpečí. Může podstatně ovlivnit její možnosti manévru a někdy i manévr znemožnit. To vyžaduje plánovat a vést s nimi boj podle jednotného zámyslu a plánu na operačním i taktickém stupni velení.

Z hlediska zasazení, tzn. manévru vojsky OMS k frontě a možností systému CSWS vznikají některé eventuality její **ochrany**:

- od dosažení hranice účinného dosahu palebného systému (kolem 120 km od čáry dotyku) až po zasazení je možnost zajistit především aktivní opatření proti tomuto systému všemi dostupnými prostředky s cílem zabránit (narušit) vedení průzkumu, a tím snížit možnosti úderů na vojska OMS,

- při zaujetí výchozího prostoru operační manévrovací skupinou [20 až 40 km od předního okraje je možné účinně uplatnit prvky pasivní ochrany, zvláště pak opatření v rámci operačního maskování a maskování technického charakteru,

- v době přesunu z výchozího prostoru na čáru zasazení budou převládat opět aktivní opatření.

V současné době již prociťujeme velké množství způsobů ochrany a obrany proti průzkumným palebným systémům a vysoce přesným zbraním. Poznatky potvrzují, že možnosti, jak zabránit působení těchto prostředků nepřítele na naše vojska, se

zcela ještě nevyčerpaly. Jsou předmětem řešení zkušebních úkolů při cvičeních a některé názory byly uveřejněny i na stránkách Vojenské mysli.

Jakmile se operační manévrovací skupina odpoutá od hlavních sil, přechází k vedení bojové činnosti v hloubce, a to především přepadovou činností. Její úspěch v mnohém závisí na ničení vysoce přesných zbraní. Překvapivá a nenadálá činnost umožňuje zastihnout nepřítele nepřipraveného, využít překvapení a účinně ničit zejména pozemní radiolokační prostředky průzkumných palebných systémů. **Přepadové odřady** jsou předurčeny k plnění důležitých úkolů. Jejich vytváření je dáno skutečností, že operační manévrovací skupiny nebudou plnit pouze operační a operačně taktické úkoly. V průběhu své činnosti musí obsazovat, ničit a umlčovat i objekty, jež jsou součástí průzkumných palebných systémů.

Přepadové odřady obvykle působí v součinnosti se vzdušnými výsadky různého druhu, údernými výsadkovými útvary (jednotkami), vojskovým letectvem i průzkumnými odřady. Součinností těchto prvků operační sestavy v hloubce obrany nepřítele vytváří základ pro rychlý a skrytý manévr vojsky. Zvláště jeho rychlost bude důležitou podmínkou plnění operačních úkolů OMS při vedení bojové činnosti v hloubce.

Charakteristickým rysem boje operačních manévrovacích skupin, vzhledem k možnostem použití vysoce přesných zbraní, bude rychlý manévr do stanovených prostorů, nenadálý a překvapivý úder na daný objekt současně z několika směrů a jeho ovládnutí nebo zničení většinou v součinnosti se vzdušným výsadkem.

Ke snížení možnosti úderů vysoce přesných zbraní nepřítele bude potřebné zabránit hromadění sil a prostředků OMS v průběhu manévru, např. při násilném přechodu vodní překážky, v soutěskách, důležitých komunikačních uzlech apod. V době soustředění po splnění úkolu je nutné skupinu rozmistit skrytě, rozptýleně s využitím terénu.

Průzkumné palebné systémy a vysoce přesné zbraně jako nejvýraznější výsledek uplatnění vědeckotechnického pokroku na novém vyšším kvalitativním základě v podmínkách armád NATO jsou pro socialistickou vojenskou vědu příčinou řady **rozporů**. Upozorním na jeden z nich. Je zcela zřejmé, že výhodou úderů vlastních vojsk na několika směrech je možnost dosáhnout překvapení a znesnadnit nepříteli organizované zasazení hlavních sil s využi-

tím průzkumných palebných systémů a vysoce přesných zbraní proti silám v hloubce i v dotyku. Na druhé straně však platné zásady stanoví např. pro vševojskovou armádu prolamovat obranu nepřítele na jednom až dvou úsecích. Vzhledem k silám a prostředkům bude obvyklejší usku- tečňovat průlom v pásmu armády na jed- nom úseku.

Naznačený rozpor je příkladným důsled- kem mohutného vědeckotechnického roz- voje a jeho uplatnění v podmínkách vo- jensktví. Jde o rozpor vztahů, které se na- vzájem vylučují a současně jsou na sobě závislé. Protože vědecké rozpory jsou zdro- jem rozvoje, tvoří tedy nutnou podmínku správného chápání **dialektické jednoty úde- řů** vedených vojsky na několika směrech, kterými dosahujeme překvapení, znesnad- ňujeme nepříteli jeho uspořádané zařaze- ní s využitím průzkumných palebných sy- stémů a vysoce přesných zbraní k jejich úderům proti silám v hloubce a v doty- ku. A na druhé straně je zapotřebí vy- cházet z ustanovení našich řádů a předpi- sů, jež stanoví na základě současných možností vlastních vojsk i zásad činnosti nepříteli prolamovat obranu nepřítele v pásmu vševojskové armády na dvou úse- cích — jednom širokém 4 km (divizním) a druhém 8 až 12 km (armádním).

Z hlediska posouzení propočtů jednot- ných výpočtových zbraní (JVZ) na jeden kilometr průlomu se však **potvrzuje, že pro vševojskovou armádu je výhodnější prolamovat pouze jeden — armádní úsek obrany nepřítele** — a to ještě s nižší hod- notou stanovené normy. Tím se rozpor dále prohlubuje.

K tomuto závěru jsem dospěl analýzou vyvozených možností uplatnění manévru

silami a prostředky k průlomu na zákla- dě zásad potřebných hustot jednotných vý- počtových zbraní. Zvolil jsem několik mož- ných variant, které byly postupně aplikov- ány.

Při stanovení reálných podkladů jsem vycházel z podmínek a možností ČSLA. Především z toho, že máme k dispozici dě- lostřeleckou divizi. Zásady i praxe ze cvi- čení potvrzují, že ji zpravidla celou nebo její hlavní část přidělujeme armádě, kte- rá plní úkol na směru hlavního úderu. Při- hlédli jsme také k možnostem přibrat dělo- střelectvo svazků druhého sledu, započítat též prostředky z dotyku i další síly a prostředky podle Všeob-R-1, jež započítá- váme do JVZ.

Výsledné hodnoty v jednotlivých zvole- ných variantách řešení **umožňují prolomit nepřátelskou obranu v šířce 8 km**. V pod- statě nejde o novou otázku vojenského umění. Pouze je teoreticky potvrzeno to, co je z praxe různých operačních cviče- ní již delší dobu všeobecně známo. Mys- lím, že bude zapotřebí **přehodnotit staré**, více než 20 let platné zásady a operač- ně taktické normy, zvláště přístup k otáz- kám průlomu obrany nepřítele vlivem vě- deckotechnického rozvoje v podmínkách armády.

Bezprostřední podmínkou zdokonalová- ní způsobů vedení operace (boje) vlivem vědeckotechnického rozvoje a jeho stále výraznějšího prosazování do armády je ne- přetržitý vývoj výzbroje, bojové techniky, prostředků velení. V důsledku toho zmē- ny též nastaly v pohyblivosti vojsk, zvět- šila se průchodnost, akční rádius, odol- nost. To umožňuje uskutečňovat manévry ve vysokém tempu, širokém pásmu, větš hluboký úder a rychle přenášet úsilí.

V důsledku uplatnění vědeckotechnického pokroku **prostředky vedení operace** se v řadě případů vyvíjejí rychleji než **způsoby jejího vedení**. Je zřejmé, že změny mezi prostředky a způsoby ozbrojeného zápasu se budou dále prohlubovat v souladu s neustálým vývojem nových přesných zbraní a bojové techniky. Vlivem tohoto roz- voje se tak zásadním způsobem mění podmínky operace, což má za následek nové možnosti uplatnění manévru, zejména ze vzduchu.

(Pokračování v příštím čísle)